

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

Aurora Bertrana, dona viatgera

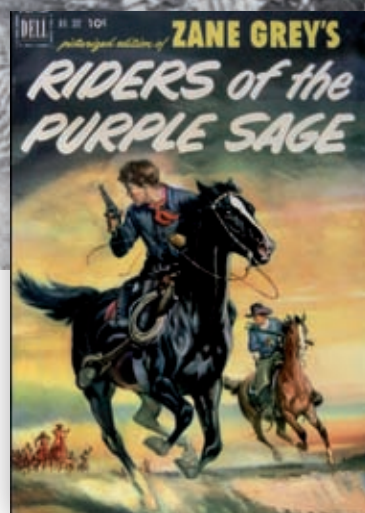
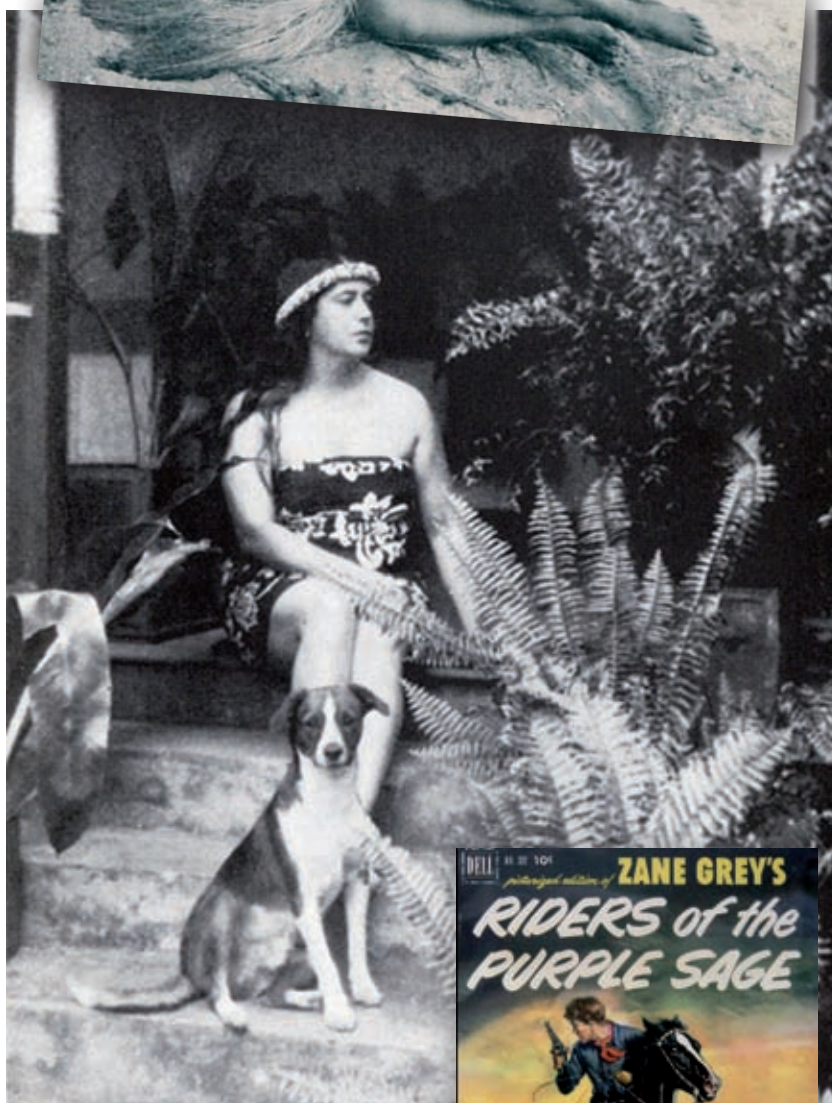

Aurora Bertrana va néixer a Girona el 1892 i va morir a Berga el 1974. Va escriure mitja dotzena de novel·les, una biografia del seu pare i unes memòries que la Diputació de Girona va recuperar fa un parell d'anys, però és coneguda sobretot pels seus llibres de viatges: *Paradisos oceànics* i *El Marroc sensual i fanàtic*. L'adjectiu que se li aplica habitualment és el d'«inquieta». Va fundar una banda de música femenina, va sostenir opinions contundents i va ser de les primeres periodistes del país, però el que ens interessa en aquesta secció és la qualitat de la seva obra.

El 1930 Aurora Bertrana va publicar *Paradisos oceànics*, el seu llibre més valorat i traduït, que recull les seves experiències a la Polinèsia Francesa. En català, el van reeditar Lasal el 1988, Edicions de l'Eixample el 1993 i Columna el 1998, i Ediciones de la Tempestad el va traduir el 2003. Llegit avui dia, el que sorprèn d'aquest llibre és la falta de vertebració. El primer capítol és una descripció més aviat discreta de Papeete, però no sabem com hi ha arribat l'autora, ni quin és l'objectiu del viatge. Al llarg del llibre, aquests dubtes no tindran solució. Les quatre parts (Tahití, Moorea, Raiatea, Bora-Bora) inclouen capítols dedicats a la història, al paisatge o a la descripció d'escenes més o menys curioses, però no sabem per què dedica l'atenció a aquests temes i no a uns altres. Fa l'efecte que l'autora es limita a aplegar sensacions personals preses sobre el terreny, sense gaire voluntat de crear un relat unitari i raonat. També es troba a faltar documentació, sobretot referències a altres llibres d'autors que van escriure sobre les mateixes illes, com ara Stevenson i Melville.

El llenguatge és estàndard, és a dir, poc connotat. Pel que fa als adjectius, que són la paleta de colors de tota descripció, Aurora Bertrana es refia del poder evocatiu de qualificatius com ara *magnífic, interessant, bell, deliciós, fantàstic, grandiosos...* Les cabanes dels indígenes són *pintoresques* i *gracioses*. Potser per compensar aquesta limitació lèxica, recorre sovint al superlatiu, amb resultats similars: *claríssim, dolcíssim, finíssim, suavíssim, subtilíssim*, i també *puríssim* i *tristíssim*. També abunden els adverbis com *dolçament* i *suaument*. En canvi, trobem a faltar símils i metàfores, que són els recursos més efectius per descriure allò que el lector no coneix de primera mà. La mateixa autora sembla conscient dels seus límits quan escriu: «Els meus febles recursos narratius són tan migrats davant un paisatge com aquell!».

Els capítols resulten més passadors quan hi figuren personatges singulars, com ara la reina Marau i, sobretot, l'escriptor nord-americà Zane Grey. Tot i que l'èxit de Grey prové de les novel·les

>> Aurora Bertrana durant la seva estada a Oceania, 1928. A dalt, una de les fotografies que il·lustren el llibre de viatges *Paradisos oceànics*. A la dreta, portada d'una de les novel·les de Zane Grey.

Els capítols resulten més passadors quan hi figuren personatges singulars, com ara la reina Marau i, sobretot, l'escriptor nord-americà Zane Grey

>> *Els records polinèsics d'Aurora Bertrana, en versió francesa (1943) i dues imatges de l'autora. A l'esquerra retrat fet pel seu pare.*

sobre el Far West, i que ha estat considerat repetidament el gran autor del desert, quan Aurora Bertrana el presenta explica que «molts dels seus llibres tenen per tema aventures aquàtiques». Ella l'acompanya en un dia de pesca, però no aconsegueix entrevistar-lo, segons sembla per manca d'un intèrpret.

Si la llengua i el contingut de *Paradisos oceànics* resulten decebedors, potser cal buscar l'interès del llibre en una aproximació peculiar a la realitat. I, certament, sobta la manca de comentaris davant l'elevada promiscuïtat de les dones polinèsies, i en concret davant l'orgia al·ludida a l'últim capítol. Quan coneix Turei, prostituta des dels catorze anys, Aurora Bertrana escriu una frase provocadora: «La seva amistat em seria més cara que l'amistat de les més opulentes veïnes del barri elegant, sensuals i mandroses». No és l'única ocasió en què l'autora contraposa els «innocents bàrbars» als occidentals decadents: «Tots els homes són germans, i allò que és d'un és de tots. Aquesta concepció de la societat tan predicada pels ideals comunistes i tan irrealitzable en el món civilitzat és aquí simplement un fet». En canvi, en un altre passatge es refereix als «estúpids negres de jazz histèrics del ritme, embriacs de sensualisme i de bestialitat». Pel que fa a les distincions

de gènere, l'autora fa gala d'un feminisme generalista i condescendent: «Els homes blancs, els de raça superior, oblidem fàcilment la dona que han estimat per uns mesos o uns dies».

La majoria de ressenyes biogràfiques sobre Aurora Bertrana estableixen que es va voler dedicar a la literatura però que el seu pare s'hi va oposar. Curiosa oposició, ja que a les memòries ella mateixa explica que va ser el seu pare qui la va encoratjar a publicar el seu primer llibre, precisament *Paradisos oceànics*, aprofitant l'experiència a la Polinèsia, on ella havia viatjat acompanyant el seu marit. Sobre aquest llibre, llegim a les memòries: «Potser hi manca malícia i esperit crític. Potser hi sobra candor i entusiasme. Per bé que la meua adolescència era ja molt lluny, *Paradisos oceànics* és, en realitat, una obra d'adolescent, perquè jo entrava amb retard en el món de les lletres». Doncs bé, aquest és el llibre que Maria Aurèlia Campmany considera «el més serè, el més bell, més ben escrit, d'Aurora Bertrana», i el que l'editorial Lasal va publicar a la col·lecció «Clàssiques Catalanes» al costat dels de Caterina Albert i d'Isabel de Villena.

Encara que Marta Pessarrodona l'hagi comparada amb Katherine Mansfield, llegida avui dia Aurora Bertrana es revela com a autora menor, que difícilment seria coneguda si no fos pel cognom del pare, per la discriminació positiva i per l'exotisme dels seus primers llibres. La primera edició de *Paradisos oceànics* es va esgotar en pocs dies, però sospito que la causa no va ser el text de l'autora, sinó les fotografies que incloïa, que mostraven un enfilall de noies polinèsies en topless. Aquest fet podria explicar el fracàs comercial d'*El Marroc sensual i fanàtic*, escrit en una prosa semblant, i amb una acumulació de sensacions semblants, però que no incorporava fotografies de dones lleugeres de roba. Al costat de la prosa d'Aurora Bertrana, la de la seva contemporània bisbalenca Llucieta Canyà, igualment escriptora i periodista, resulta un compendi de saviesa popular i de geni de la llengua. Els llibres de Llucieta Canyà, però, no s'han reeditat, potser perquè no tenia un cognom tan sonor, ni un passaport tan rebregat, ni era tan «inquieta», i potser perquè a més a més estava vinculada a la Lliga Regionalista.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

Al costat de la prosa d'Aurora Bertrana, la de la seva contemporània bisbalenca Llucieta Canyà resulta un compendi de saviesa popular i de geni de la llengua